

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง¹

มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์

รับบทความ: 17 มิถุนายน 2562

แก้ไขบทความ: 1 สิงหาคม 2562

ตอบรับ: 1 สิงหาคม 2562

ออนไลน์: 29 พฤศจิกายน 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางทั้งในด้านลักษณะของคำบอกเวลา รวมทั้งประเพณี วัฒนธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงโลกทัศน์ของชาวไทยภาคกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาเหล่านี้ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษามาจากการเก็บข้อมูลจากหนังสือพจนานุกรมภาษาไทยถิ่นกลาง และการเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาที่พูดภาษาไทยถิ่นกลางในเขตภาคกลาง 22 จังหวัด จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน ผลการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีทั้งสิ้น 3 ประเภท ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวันเดือนปี และคำบอกระยะเวลา นอกจากนี้คำบอกเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวไทยถิ่นกลางในด้านอาชีพ การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์ กีฬาและการละเล่นพื้นบ้าน คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของคนในท้องถิ่นนั้นว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์อย่างใกล้ชิด เวลาแบ่งเป็นอดีต ปัจจุบัน อนาคต ใน 1 วันสามารถแบ่งเวลาออกเป็นส่วนๆ ได้ เวลากลางวันและกลางคืนมีความแตกต่างอย่างชัดเจน และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปไม่หยุดนิ่ง

คำสำคัญ คำบอกเวลา ภาษาไทยถิ่นกลาง โลกทัศน์

¹ บทความนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก “กองทุนเพื่อการวิจัยคณะอักษรศาสตร์” และ “โครงการสู่ความเป็นเลิศด้านภาษาและวรรณคดีไทย”

A Study of Time Markers in the Central Thai Dialect

Mingmit Sriprasit

Received: June 17, 2019

Revised: August 1, 2019

Accepted: August 1, 2019

Online: November 29, 2019

Abstract

This article aims at studying time markers in the Central Thai dialect to determine the characteristics of the markers and the aspects of culture, tradition, and worldview reflected in these markers. Data are collected from several books, Thai dictionaries and from interviews of Central Thai informants. The findings reveal that time markers in the Central Thai dialect can be categorized into three groups, namely markers of time spot of a day, markers for date, month, and year, and markers designating length of time. Besides, these time markers reflect the culture and tradition of Central Thai society in terms of occupation and ways of life, daily activities of the Buddhist monks, local sports and folk performances. Moreover, it is relevant to the worldview of the Central Thai people where time is closely related to environment, people, and animals. Time is conceptualizes in terms of past, present and future. Time within a day can be segmented. Time during the day and during the night is significantly different and finally, time is circulated endlessly.

Keywords: time marker, Central Thai dialect, worldview

บทนำ

ผู้คนในทุกสังคมและวัฒนธรรมต่างรู้จักคุ้นเคยเกี่ยวกับความคิดเรื่อง “เวลา” อย่างดี เพราะเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของคนในสังคมโดยตรง ในแต่ละสังคมมีคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากเวลาเป็นสิ่งที่มนุษย์เรามองไม่เห็น และสัมผัสไม่ได้ ดังนั้นเมื่อต้องการจะสื่อถึงเวลาจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการต่าง ๆ เพื่อที่จะอ้างอิงถึงเวลานั้น ๆ วิธีที่สำคัญ และเห็นได้ชัดเจนประการหนึ่งก็คือการใช้ภาษา การศึกษาวิธีการบอกเวลาใน ภาษาต่าง ๆ นอกจากจะทำให้เข้าใจเรื่องโลกทัศน์เรื่องเวลาของเจ้าของภาษานั้นแล้ว ยังทำให้เข้าใจสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่สะท้อนผ่านภาษา ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ปัจจุบันงานวิจัยในภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเวลายังมีไม่มากนัก เช่น งานวิจัยเรื่อง *คำบอกเวลาในภาษาไทย* ของน้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม (2515) *คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้จังหวัดนครศรีธรรมราช* ของอรนุช สุวรรณรัตน์ (2534) งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบอุปลักษณ์เกี่ยวกับเวลาในภาษาไทยและภาษาอังกฤษเรื่อง *Conceptual Metaphors of Time in Thai and English* ของ Dale R. Kvalheim (2000) งานวิจัยเชิงประวัติเรื่อง *A Historical Study of Time Markers in Thai* ของ Pranee Kullavanijaya (2003) งานวิจัยเชิงเปรียบเทียบคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาจ้วงเรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทย กรุงเทพฯ และภาษาจ้วงล่างซี* ของชัชฎา หยู (2547) งานวิจัยเรื่อง *การศึกษา คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้* ของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) และงานวิจัยเรื่อง *การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบน* ของนิโลบล ภูระย้า (2556) และ *การศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่า* ของราตรี แจ่มนิยม (2558)

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยดังกล่าวข้างต้นส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยที่ศึกษา คำบอกเวลาในภาษาไทยมาตรฐาน ทั้งงานวิจัยที่ศึกษาภาพรวมของคำบอกเวลา ในภาษาไทยเพียงภาษาเดียว และงานวิจัยที่เป็นการศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลา ภาษาไทยกับภาษาอื่น ๆ ได้แก่ ภาษาอังกฤษ ภาษาจ้วงล่างซี และภาษาพม่า

รวมทั้งยังมีงานวิจัยที่ศึกษาคำบอกเวลาภาษาไทยในเชิงประวัติด้วย ส่วนงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นนั้นยังมีงานวิจัยที่ศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้และภาษาไทยถิ่นอีสานตอนบนเท่านั้น นอกจากนี้ แม้ว่าจะมีงานวิจัยที่ศึกษาภาษาไทยมาตรฐานซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นกลาง แต่ก็ยังไม่มีการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากภาษาไทยถิ่นที่พูดในจังหวัดภาคกลางทั้ง 22 จังหวัด ซึ่งจะทำให้เห็นภาพชีวิตความเป็นอยู่ และเข้าใจระบบความคิดของชาวไทยถิ่นภาคกลางผ่านภาษาที่คนเหล่านั้นใช้ได้ชัดเจนขึ้น การศึกษาคำบอกเวลาจะทำให้เข้าใจระบบการคิดเกี่ยวกับเวลาของคนที่พูดภาษาไทยถิ่นกลาง อีกทั้งยังเป็นการรวบรวมคำศัพท์และสำนวนเกี่ยวกับเวลารวมทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านที่อาจจะใกล้สูญหายไปเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบันด้วย ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางทั้ง 22 จังหวัด ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา วิธีการบอกเวลา และโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาเหล่านี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง
2. เพื่อศึกษาวัฒนธรรม ประเพณี และโลกทัศน์ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาและวิธีการบอกเวลาของชาวไทยถิ่นกลาง

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาษาไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่หลากหลาย ทั้งคำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตธรรมชาติรอบตัว และคำบอกเวลาตามระบบปฏิทิน
2. คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถสะท้อนวัฒนธรรมรวมทั้งโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางได้

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

1. สรรวจเอกสาร หนังสือ วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บข้อมูลจากหนังสือ พจนานุกรมภาษาไทยถิ่นกลาง และการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสุ่มเลือกผู้บอกภาษาอายุ 40 ปีขึ้นไปที่พูดภาษาไทยถิ่นกลาง ในเขตภาคกลาง 22 จังหวัดตามเขตการปกครอง จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 66 คน ไม่จำกัดเพศ
3. วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

งานที่ศึกษาเกี่ยวกับเวลาในภาษาไทย

1. นิยามของคำบอกเวลา

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2539) ได้จัดให้คำบอกเวลาอยู่ในหมวดคำวิเศษณ์ เรียกว่า *กาลวิเศษณ์* หมายถึงคำวิเศษณ์บอกเวลา หมายความว่า คำวิเศษณ์ที่แสดงเวลาภายในภายหลัง หรือเวลาปัจจุบัน หรือเวลาเร็ว ช้า ก่อน หลัง ฯลฯ ตัวอย่าง

1. ประกอบนาม เช่น คนโบราณ คนภายหลัง คนเดี๋ยวนี้ เวลานาน เวลาช้า เวลาเช้า เวลาเย็น
2. ประกอบกริยา เช่น นอนเช้า นอนนาน นอนก่อน นอนเดี๋ยวนี้ นอนเย็น ตื่นเช้า

วิจิตร ณ ภาณุพงศ์ (2520) ให้ความหมายคำบอกเวลาไว้ว่าหมายถึง คำซึ่งมีความหมายบ่งบอกเวลาและทำหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ

1. ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำดับได้ อาจปรากฏต้นหรือท้ายประโยคก็ได้ เช่น กลางคืน อากาศหนาวมาก อากาศหนาวมาก กลางคืน
- ตัวอย่างคำบอกเวลาประเภทนี้ได้แก่คำว่า กลางคืน กลางวัน เช้า เข้าๆ ต่อไป ต่อมา ตะกี้ ปัจจุบัน ปีกลาย แรกๆ เป็นต้น

2. ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำพังไม่ได้ ต้องปรากฏร่วมกับคำบอกเวลาด้วยกัน หรือร่วมกับคำในหมวดอื่น เช่น เมื่อตะกี้ ไปไหนมา ไปไหนมา เมื่อตะกี้

ตัวอย่างคำบอกเวลาประเภทนี้ได้แก่คำว่า ก็ ก่อน ขณะ ข้างขึ้น คราว ครู คำ คืบ ชั่วโมง เดี่ยว เดือน ตอน หุ่ นาทิ ปี โมง ยาม ยุค ระยะ ฤดู วัน เป็นต้น

นworรณ พันธุเมธา (2527) กล่าวถึงคำบอกเวลาไว้ว่าหมายถึงคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา และอธิบายว่า ในภาษาไทยมีการแบ่งเวลาที่มีระยะแน่นอนเป็นวินาที นาที ชั่วโมง วัน อาทิตย์ เดือน ปี ส่วนเวลาที่ไม่มีการกำหนดแน่นอนรู้จากการประมาณก็มี เช่น ขณะ ครู นอกจากนั้นยังอธิบายอีกว่าใน 1 วันเรากำหนดเวลาตามดวงอาทิตย์เป็นเช้า สาย บ่าย เย็น คำ ในช่วงเวลา 1 อาทิตย์เรากำหนดเวลาเป็นวันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ ฯลฯ ในช่วงเวลา 1 ปี กำหนดเวลาเป็นมกราคม กุมภาพันธ์ ฯลฯ ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา นworรณกล่าวว่าคำบอกเวลามีลักษณะเหมือนคำนามสามัญหลายประการ เช่น ใช้ร่วมกับคำกริยาขยายด้วยคำกริยา ขยายด้วยคำว่า นี่ นั้น ขยายด้วยคำบอกจำนวน ขยายด้วยคำบอกลำดับ ขยายด้วยประโยค และมีคำเชื่อมนำหน้าได้ เป็นต้น

จากนิยามเกี่ยวกับคำบอกเวลาข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามของคำบอกเวลาดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือคำบอกเวลาหมายถึงคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา ใช้ประกอบกับคำนาม คำกริยา หรือคำหมวดอื่น ๆ ได้ โดยสามารถปรากฏตามลำพัง หรือปรากฏร่วมกับคำบอกเวลาคำอื่นหรือปรากฏร่วมกับคำในหมวดอื่น ๆ ได้ กล่าวโดยสรุปคำบอกเวลาหมายถึงคำศัพท์และสำนวนที่มีความหมายแสดงเวลา ทำหน้าที่บอกจุดของเวลาและระยะเวลาในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลคำบอกเวลาที่มีลักษณะดังกล่าวทั้งหมด

2. งานที่ศึกษาลักษณะโครงสร้างและความหมายของคำบอกเวลา

น้อมนิจ วงศ์สุทธีธรรม (2515) ศึกษาเรื่อง คำบอกเวลาในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและหน้าที่ของคำบอกเวลาในภาษาไทยทั้งเมื่อปรากฏตามลำพังและเมื่อเป็นส่วนประกอบของกาลวลี ข้อมูลที่ใช้ศึกษา

เก็บรวบรวมมาจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 และจากภาษาพูดในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยพบว่า คำบอกเวลาในภาษาไทยมี 2 ประเภท คือ คำบอกเวลาประเภทที่ 1 จำนวน 23 คำ ทำหน้าที่เป็นหน่วยเสริมบอกเวลาตามลำพังได้ เช่น เข้าๆ ต่อไป ตะกี้ เที่ยง บ่ายๆ เป็นต้น และคำบอกเวลาประเภทที่ 2 จำนวน 108 คำ ทำหน้าที่เป็นหน่วยประโยคเสริมบอกเวลาตามลำพังไม่ได้ จะต้องทำหน้าที่ร่วมกับคำบอกเวลาด้วยกัน หรือร่วมกับคำในหมวดอื่นๆ เช่น ครึ่ง ซาติ ที เทอม ปี เป็นต้น

อรนุช สุวรรณรัตน์ (2534) ศึกษา*คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช* ในด้านความหมายและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับคำบอกเวลารวมทั้งศึกษาโครงสร้าง ตำแหน่ง และหน้าที่ของคำบอกเวลาด้วย ผลการศึกษาพบว่าศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช มีเสียงและความหมายที่เหมือนและแตกต่างจากคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ สามารถแบ่งออกเป็น 7 กลุ่มดังนี้คือ 1) คำบอกเวลาตามช่วงเวลา 2) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว 3) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและอาชีพของประชากรกลุ่มต่างๆ 4) คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมกลุ่มต่างๆ 5) ความบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและโหราศาสตร์ 6) คำบอกเวลาโดยทั่วไป และ 7) คำบอกเวลาที่เป็นสำนวนโวหาร ในด้านโครงสร้างของคำบอกเวลา จำแนกตามส่วนประกอบของคำ ได้ 5 โครงสร้าง ได้แก่ 1) หน่วยคำเดียว 2) คำประสม 3) คำประสม 4) คำซ้อน และ 5) คำซ้ำ คำบอกเวลาเหล่านี้สามารถปรากฏในตำแหน่งต่างๆ ได้โดยไม่ทำให้ความหมายโดยรวมของประโยคเปลี่ยนแปลงไป แต่อาจมีการเน้นหรือการย้ายเปลี่ยนไปเท่านั้น

3. งานที่ศึกษาวิธีการบอกเวลาและวัฒนธรรมที่ปรากฏผ่านคำบอกเวลา

ศุภยา หยุ (2547) ศึกษาเรื่อง *การศึกษาเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาอังกฤษ* โดยมุ่งศึกษาวิธีการบอกจุดเวลาและระยะของเวลา รวมทั้งศึกษาเปรียบเทียบโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยและผู้พูด

ภาษาจ้วงที่สะท้อนจากวิธีการบอกเวลาด้วย ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัยนี้เก็บรวบรวมจากพจนานุกรมและจากการสัมภาษณ์ผู้บอกภาษาทั้งชาวไทยและชาวจ้วง

ผลการวิจัยพบว่าภาษาไทยและภาษาจ้วงมีการบอกเวลาใน 1 วันเป็น 3 แบบ ได้แก่ การบอกเวลาที่ไม่เป็นทางการ โดยการสังเกตดวงอาทิตย์ เช่น ฟ้ามืด ดวงอาทิตย์ตก การบอกเวลาที่เป็นกึ่งทางการ โดยการใช้ระบบตัวเลข 1-12 แต่ภาษาไทยมีการใช้ระบบตัวเลข 1-5 ด้วย และการบอกเวลาที่เป็นทางการ โดยใช้ระบบตัวเลข 1-24

ในด้านวิธีบอกวันเดือนปี ภาษาไทยและภาษาจ้วงมีการบอกจุดเวลาของวัน เดือน ปี เป็น 2 แบบ ได้แก่ การบอกจุดเวลาที่ไม่เป็นทางการ และการบอกจุดเวลาที่เป็นทางการ การบอกจุดเวลาที่ไม่เป็นทางการใช้บอกวันเดือนปีตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต และการบอกวันเดือนปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย ภาษาจ้วงมีการบอกจุดของวันและปีมากกว่าในภาษาไทย ส่วนการบอกจุดเวลาที่เป็นทางการเป็นการบอกวันเดือนปีโดยใช้ระบบปฏิทิน

ประการสุดท้ายเป็นการศึกษาวิธีการบอกระยะเวลาในภาษาไทยและภาษาจ้วงซึ่งพบว่ามียุทธวิธีการบอกระยะเวลาที่คล้ายคลึงกัน 2 ประเภท กล่าวคือมีการใช้หน่วยสร้างและจำนวนต่าง ๆ มาใช้ในการบอกระยะเวลาโดยประมาณ ในภาษาไทยมีหน่วยสร้างทั้งหมด 13 หน่วยสร้าง และมีจำนวน 4 ประเภท ได้แก่ จำนวนที่มีความหมายบอกระยะเวลาโดยตรง จำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับคน จำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับสัตว์ และจำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับธรรมชาติ ส่วนภาษาจ้วงมีหน่วยสร้างทั้งหมด 10 หน่วยสร้าง และมีจำนวนประเภทเดียว คือจำนวนที่มีคำศัพท์เกี่ยวกับคน

ในด้านโลกทัศน์ที่สะท้อนจากวิธีการบอกเวลา พบว่าวิธีการบอกเวลาเหมือนกันและแตกต่างกันของภาษาไทยและภาษาจ้วงสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์เกี่ยวกับเวลาทั้งที่เหมือนกันและแตกต่างกันของผู้พูดภาษาไทยและภาษาจ้วงด้วย กล่าวคือผู้พูดทั้งสองภาษาต่างมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลาใน 1 วันสามารถแบ่งออกเป็นส่วนใหญ่ ๆ ได้ 2 ส่วน คือ เวลากลางวัน และเวลากลางคืน แต่ละส่วนแบ่งย่อยเป็น 12 ซีก ผู้พูดชาวไทย

มีมุมมองในการแบ่งเวลาออกเป็นส่วนย่อยใน 1 วันละเอียดกว่าผู้พูดชาวจ้างเวลามีลำดับตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน อนาคต และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

มีมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) ศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ในด้านลักษณะของคำบอกเวลา วัฒนธรรม ประเพณี และโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นใต้ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลา ผลการศึกษาพบว่า คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้มี 3 ประเภท คือ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา คำบอกเวลาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม ประเพณีทางพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตของทั้งภิกษุสงฆ์และฆราวาส การละเล่นและการแสดงพื้นบ้าน อาชีพ รวมทั้งยังสะท้อนโลกทัศน์ของถิ่นใต้ชาวไทยถิ่นใต้ที่เห็นว่า เวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน สัตว์ เวลาามีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต และสามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปโดยไม่หยุดนิ่ง

นิโลบล ภูระย้า (2556) ศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนในด้านคำศัพท์และวิธีการบอกเวลา รวมทั้งศึกษาวัฒนธรรมและโลกทัศน์ที่สะท้อนผ่านวิธีการบอกเวลาด้วย ผลการศึกษาพบว่า ภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนมีวิธีการบอกเวลาที่หลากหลาย แบ่งเป็น 2 วิธีใหญ่คือ วิธีการบอกจุดของเวลา และวิธีการบอกระยะเวลา วิธีการบอกจุดของเวลาภายใน 1 วันทำได้โดยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การสังเกตพฤติกรรมของคน สัตว์ และการใช้ระบบตัวเลข นอกจากนี้ยังมีวิธีการบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดต่างๆ ได้แก่ แนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต แนวคิดจุดเริ่มต้น จุดปลาย และแนวคิดระบบปฏิทิน ส่วนวิธีการบอกระยะเวลาพบว่ามีการบอกระยะเวลา 2 วิธี ได้แก่ วิธีการบอกระยะเวลาโดยใช้หน่วยสร้างและการใช้จำนวน

คำบอกเวลาเหล่านี้สามารถสะท้อนวิถีชีวิตของชาวไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนว่ามีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา เชื่อเรื่องโหราศาสตร์ และสะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นอีสานในพื้นที่นี้ว่า เวลา

มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลา มีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต เวลาใน 1 วันแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้ และเวลาหมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

ราตรี แจ่มนิยม (2558) ศึกษาเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่าโดยใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบทางหมายของคำตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เพื่อวิเคราะห์การจัดกลุ่มทางความหมายของคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่า ผลการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยที่สะท้อนโลกทัศน์มีจำนวน 166 คำ ส่วนภาษาพม่ามีจำนวน 116 คำ คำบอกเวลาเหล่านี้มีองค์ประกอบทางความหมายที่ต่างกัน 4 มิติ ได้แก่ มิติกระแสเวลา มิติมนุษย์ มิติธรรมชาติ และมิติสิ่งเหนือธรรมชาติ รวมมีมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย 37 ประการ มิติเด่นที่ครอบคลุมคำบอกเวลาทุกคำคือมิติกระแสเวลา

ในด้านโลกทัศน์พบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่าแสดงให้เห็นทั้งโลกทัศน์ที่เหมือนและแตกต่างกัน กล่าวคือในด้านโลกทัศน์เรื่องเวลา ทั้งสองสังคมมองว่าเวลามีลักษณะเป็นกระแสที่ประกอบด้วยจุดของเวลาและระยะเวลา เวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดไม่หยุดนิ่ง โลกทัศน์เรื่องเวลาที่เกี่ยวกับมนุษย์ ทั้งสองสังคมมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับมนุษย์ สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ในด้านต่างๆ โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับธรรมชาติ ทั้งสองสังคมมีความผูกพันกับธรรมชาติอย่างใกล้ชิดเนื่องจากเป็นสังคมเกษตรกรรม โลกทัศน์ที่แตกต่างกันที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาในภาษาไทยและภาษาพม่าคือโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับท้องฟ้า คนพม่ามองว่าท้องฟ้ามีพลังอำนาจทำให้เกิดเวลากลางวันได้ เปรียบเหมือนกับได้ดื่มหรือสูบกินกินความมืดให้หายไปแล้วความสว่างจึงเข้ามาแทน ส่วนคนไทยมองว่าท้องฟ้ามีดวงสว่างได้เนื่องจากความสว่างของดวงอาทิตย์ ส่วนโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติแสดงให้เห็นว่าทั้งสองสังคมต่างมีความเชื่อเรื่องตำนานหรือเรื่องเล่าของมนุษย์และความเชื่อจากคติของพราหมณ์คล้ายคลึงกัน ในด้านโลกทัศน์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีแสดงให้เห็นว่าทั้งสองสังคมมีคล้ายคลึงกัน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสอดคล้องกับงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ของมิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์ (2548) และงานวิจัยคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบนในด้านคำศัพท์และวิธีการบอกเวลาของนิโลบล ภูระย้า (2556) ที่พบว่ามีคำบอกเวลาทั้งสิ้น 3 ประเภท ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา นอกจากนี้ ยังพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางยังสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณี รวมทั้งโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจนอีกด้วย ดังนี้

1. คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน

จุดของเวลา (point of time) หมายถึง จุดใดจุดหนึ่งในกระแสเวลา จุดของเวลาแสดงตำแหน่งหรือลำดับของเวลา ซึ่งจะตอบคำถามว่า “เมื่อไร” ได้ (ยุยถาวยุ, 2547)

คำบอกจุดของเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีดังนี้

1.1 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

จากข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาพบว่าคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเป็นอย่างมาก ทั้งการสังเกตดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ท้องฟ้า ก้อนเมฆ กระแสน้ำ กระแสลม และพืชพันธุ์ต่างๆ อาจเนื่องมาจากการที่ในสมัยก่อนยังไม่มีนาฬิกาใช้เพื่อแสดงเวลาเหมือนในสมัยปัจจุบัน คนโบราณจึงสังเกตธรรมชาติลักษณะต่างๆ เพื่อช่วยบอกเวลา อย่างไรก็ตาม คำบอกเวลาเหล่านี้เป็นการบอกเวลาโดยกะประมาณ ไม่สามารถบอกเวลาที่เฉพาะเจาะจงอย่างการใช้นาฬิกาได้

1.1.1 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงอาทิตย์

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางที่มาจากการสังเกตดวงอาทิตย์มีทั้ง การสังเกตการขึ้นลงของดวงอาทิตย์ ตำแหน่ง ความสว่าง ลักษณะของแสง รวมทั้ง คุณภูมิของดวงอาทิตย์ด้วย คำบอกเวลาจากการสังเกตดวงอาทิตย์จะแสดงเวลา โดยประมาณของเวลาเช้า เวลาสาย เวลาเที่ยง เวลาบ่าย เวลาเย็นและค่ำและ เวลาแบบกว้างๆ ที่หมายถึงทั้งกลางวันและกลางคืน นอกจากนี้ยังสามารถแสดง เวลาเฉพาะที่เกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติบางอย่างอีกด้วย ในที่นี้คือเวลาที่เกิด สุริยุปราคา ดังตัวอย่าง

เวลาเช้า

ตะวันขึ้น (เวลาเช้าที่ดวงอาทิตย์เริ่มขึ้นสู่ท้องฟ้า)

แสงเงินแสงทอง (เวลาใกล้พระอาทิตย์จะมี 2 ระยะ คือ มีแสงขาวเรื่อๆ (แสงเงิน) และแสงแดงเรื่อๆ (แสงทอง)

อาทิตย์อุทัย (เวลาที่ดวงอาทิตย์กำลังจะโผล่ขึ้นจากขอบฟ้า แสงอาทิตย์จะมีลักษณะเป็นลำหรือเป็นเส้นกระจายออกจากดวงอาทิตย์)

เวลาสาย

พระอาทิตย์แบกสากมาตำ (เวลาสายที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วส่องแสงยาวลงมา)

ตะวันส่องกัน (เวลาสายที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าและส่องแสงสว่างจ้า)

แสงส่องมาเป็นลำ (เวลาที่ดวงอาทิตย์ขึ้นสู่ท้องฟ้าแล้วส่องแสงยาวลงมา)

เวลาเที่ยง

ตะวันตรงหัว (เวลาเที่ยงที่ดวงอาทิตย์อาทิตย์อยู่ตรงศีรษะ)

เวลาบ่าย

ตะวันเบี่ยงหัว (เวลาบ่าย เวลาระหว่างเที่ยงกับเย็น)

ตะวันอ้อมข้าว (ลักษณะที่ดวงอาทิตย์ขึ้นจากขอบฟ้าทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ โคจรอ้อมลงสู่ขอบฟ้าทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ในฤดูหนาว ช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ไม่ตรงหัว เกิดเวลาบ่ายๆ ประมาณช่วงเดือน 11 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ข้าวตั้งท้อง)

แดดร่มลมตก (เวลาประมาณ 15.00 น.)

เวลาเย็นและค่ำ

พระอาทิตย์ตกดิน ตะวันตกดิน (เวลาเย็นใกล้ค่ำที่ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้า และเริ่มมืด)

ตะวันตกฟ้า (เวลาเย็นใกล้ค่ำที่ดวงอาทิตย์ลับขอบฟ้าและเริ่มมืด)

แดดตก (ช่วงเวลาเย็นประมาณ 18.00 น.)

เวลาในภาพกว้างทั้งกลางวันและกลางคืน

ตะวันตกม่นเวียน (เวลาที่พระอาทิตย์ขึ้นบนท้องฟ้าหรือลงจากท้องฟ้า)

กลางคืน (เวลาระหว่างดวงอาทิตย์ตกกับดวงอาทิตย์ขึ้น เป็นช่วงที่ท้องฟ้ามืดไม่มีแสงอาทิตย์)

กลางวัน (ช่วงเวลาที่มีแสงสว่างจากดวงอาทิตย์)

เวลาเฉพาะที่เกิดปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง

อาทิตย์ล้อมวง (ดวงอาทิตย์ทรงกลด มีแสงสีรุ้งเป็นวงกลมล้อมรอบดวงอาทิตย์)

พระอาทิตย์ทรงกลด (เวลากลางวันที่ดวงอาทิตย์มีแสงเรืองสีรุ้งเป็นวงกลมล้อมรอบ)

1.1.2 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงจันทร์

คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงจันทร์มักใช้บอกเวลาช่วงกลางคืนโดยดูจากการขึ้นลงของดวงจันทร์เป็นหลัก รวมทั้งลักษณะและขนาดของดวงจันทร์ด้วย ดังตัวอย่าง

เดือนขึ้น (เวลาหัวค่ำที่ดวงจันทร์เริ่มปรากฏบนท้องฟ้า ตรงกับช่วงเวลาข้างขึ้น)

เดือนเพ็ญ/วันกลางเดือน (วันที่ดวงจันทร์เต็มดวง ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ)

จันทร์ดับ (วันที่ดวงจันทร์ไม่ส่องแสงตลอดคืน ตรงกับวันข้างแรม 15 ค่ำ)

ดวงจันทร์ผ่าซีก/ดวงจันทร์ครึ่งเสี้ยว/ดวงจันทร์ครึ่งซีก/วันจันทร์กึ่งดวง (วันที่ดวงจันทร์มีครึ่งดวง ตรงกับวันขึ้น 7 หรือ 8 ค่ำ และวันแรม 7 หรือ 8 ค่ำ)

ข้างขึ้น (เวลาที่ดวงจันทร์เริ่มสว่างไปจนถึงดวงจันทร์เต็มดวง ตรงกับวันขึ้น 1 ค่ำถึงขึ้น 15 ค่ำ)

1.1.3 คำบอกเวลาโดยการสังเกตดวงดาว

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตดวงดาวหลายดวงเพื่อใช้บอกเวลาในยามค่ำคืน ดวงดาวที่พบว่ามีใช้เป็นจุดสังเกตเพื่อบอกเวลาได้มีหลากหลายดวง ได้แก่ ดาวศุกร์ ดาวไถ ดาวเต่า ดาวลูกไก่ ดาวจระเข้ ดาวเหนือ ดาวหมีเล็ก ดาวค้างคาว ดาวแมงป่อง กลุ่มดาวสามเหลี่ยมหน้าร่อน กลุ่มดาวสามเหลี่ยมหน้าหนาว ดาววัว ดาวธง ดาวไม้ค้ำเกวียน ดาวตานกอินทรี ดาวหางหงษ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ดาวประกายพริกขึ้น (เวลาใกล้สว่าง หรือเวลาเข้ามืด ประมาณ 05.00 น. เป็นเวลาที่ดาวศุกร์ปรากฏบนท้องฟ้าทางทิศตะวันออก)

ดาวไถขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น. โดยเฉพาะช่วงเดือนธันวาคมถึง พฤษภาคม หรือฤดูหนาว จะเห็นดาวไถบนท้องฟ้าได้ชัดเจนตลอดทั้งคืน แต่ฤดูอื่น จะเห็นช่วงหัวค่ำและใกล้สว่าง)

ดาวจระเข้เฝ้าหัวขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 19.00 น. ในช่วงฤดูร้อน และ ใกล้สว่าง ในช่วงฤดูหนาว)

ดาวลูกไก่ขึ้น (ช่วงหัวค่ำ)

ดาวหมีเล็กขึ้น (เวลาหัวค่ำ ประมาณ 21.00 น.)

ดาวค้างคาวขึ้นตรงหัว (เวลาประมาณเที่ยงคืนช่วงกลางเดือนพฤศจิกายน ปรากฏทางทิศเหนือใกล้กับดาวเหนือ ชื่อทางการคือกลุ่มดาวแคสซิโอเปีย)

1.1.4 คำบอกเวลาโดยการสังเกตท้องฟ้า ก้อนเมฆ

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตความมืดสว่างของท้องฟ้าและลักษณะของก้อนเมฆ เพื่อใช้บอกจุดของเวลาว่า ณ ขณะนั้นเป็นเวลาใด หากเป็นช่วงเวลาของวันมักเป็น คำที่ใช้บอกเวลาเข้าที่ฟ้าเริ่มสว่าง และเวลาเย็นที่ฟ้าเริ่มมืด นอกจากนั้นการสังเกต ลักษณะของท้องฟ้าและก้อนเมฆยังสามารถใช้ระบุช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เช่น บอกเวลาที่ฝนใกล้ตก บอกฤดูกาลหรือการเปลี่ยนฤดูกาล ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ฟ้าสว่าง (จวนรุ่ง จวนสว่าง จวนแจ้ง)

ท้องฟ้าเหลืองอร่าม (เวลาเช้า ประมาณ 05.30 น. เป็นเวลาที่ท้องฟ้าเริ่มมีแสงอาทิตย์)

ฟ้าหวั่น (ช่วงเวลาที่ฟ้ามีดครึ้ม ไม่มีแดด เวลาที่พระอาทิตย์ไม่ส่องแสง)

อุกาฟ้าเหลือง (ช่วงเวลาที่ลมแรงมาก ท้องฟ้าเป็นสีแดงส้ม หากเกิดในช่วงเวลาเช้าหรือหลังดวงอาทิตย์ตกดิน เป็นสัญญาณว่าจะเกิดพายุใหญ่ มีฝนฟ้าคะนอง เป็นช่วงเวลาที่ห้ามออกเรือ มักเกิดในช่วงสงกรานต์ 3 วัน อุกาหมายถึง ลมตะวันออกเฉียงเหนือ)

ขั้ลมก่อตัว (ช่วงเวลาที่กำลังจะเกิดพายุใหญ่)

ฟ้าแดง (ช่วงเวลาที่กำลังจะเกิดพายุใหญ่ เกิดใกล้ๆ หน้าลมว่าว)

1.1.5 คำบอกเวลาโดยการสังเกตพืชพันธุ์

ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตพืชพันธุ์ต่างๆ ที่อยู่ในท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ พืชพันธุ์เหล่านี้จะพบมากและเป็นสิ่งที่คนในชุมชนนั้นๆ ค้นเคยเป็นอย่างดี จึงได้สังเกตลักษณะและขั้นตอนการเจริญเติบโตต่างๆ เกี่ยวกับพืชพันธุ์ชนิดนั้น แล้วสะท้อนออกมาในคำบอกเวลา พืชพันธุ์ที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีหลายชนิด เช่น ข้าว อ้อย มะม่วง มะปราง มะเฟือง พลับพลึง สับปะรด คำศัพท์เกี่ยวกับข้าวพบมากที่สุด ดังตัวอย่าง

ข้าว	หน้านา (ช่วงฤดูฝนราวเดือนพฤษภาคมเป็นต้นไป) ช่วงข้าวท้อง/ ช่วงข้าวตั้งท้อง (ช่วงเวลาที่ข้าวกำลังจะออกรวง หลังจากผลิรวงอ่อน 3-7 วัน ลำต้นข้าวจะเปลี่ยนเป็นต้นกลม อวบ ประมาณต้นเดือนกันยายนเป็นช่วงปลายฝนต้นหนาว) ระยะพลับพลึง (ช่วงเวลาที่เหมาะสำหรับเกี่ยวข้าว ประมาณ 28-30 วันหลังจากที่ออกรวง สังเกตว่ารวงข้าวจะมีปลายเหลือง แต่กลางรวงเป็นสีตองอ่อน)
อ้อย	ช่วงอ้อยออกรวง (ประมาณปลายเดือนตุลาคมถึงปลายเดือนมกราคม)
มะเฟือง	หน้ามะเฟือง (เวลาที่มะเฟืองสุกเต็มที่ราวเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม)
มะม่วง	หน้ามะม่วง (ช่วงเวลาที่มะม่วงออกผลสุกเต็มที่ราวเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม)

มะปราง	หน้ามะปราง (ราวเดือนมีนาคม)
มะไฟ	หน้ามะไฟ (ราวเดือนเมษายน)
สับปะรด	หน้าสับปะรด (ราวเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน)
ดอกพุทตาน	ดอกพุทตานสีขาว (เวลาเช้า)

1.1.6 คำบอกเวลาโดยการสังเกตกระแสน้ำ น้ำจืด น้ำทะเล

เนื่องจากบริเวณภาคกลางเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์มาก มีทั้งแม่น้ำ แหล่งน้ำจืด และมีอาณาบริเวณติดกับทะเลด้วย ผู้คนในชุมชนจึงสังเกตลักษณะการขึ้นลงและการไหลของน้ำ โดยเฉพาะน้ำทะเลดังปรากฏในตัวอย่างคำบอกเวลาต่อไปนี้

น้ำตาย (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นและลงน้อยที่สุด ตรงกับวันขึ้น 7-8 ค่ำ และแรม 7-8 ค่ำ เป็นช่วงที่น้ำไม่ไหล น้ำนิ่ง)

น้ำเกิด (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูงสุด ตรงกับวันขึ้นและแรม 15 ค่ำ เป็นช่วงที่มีปลามาก กินเวลาประมาณ 3 วัน)

น้ำขึ้น (เวลาที่น้ำทะเลขึ้นสูง เกิดวันละ 1 ครั้ง)

น้ำลง (เวลาที่น้ำทะเลลดลงต่ำ เกิดวันละ 1 ครั้ง)

น้ำเท้อ (ช่วงประมาณ 14-15 ค่ำ น้ำทะเลจะขึ้นเต็มฝั่ง ทำให้สามารถออกเรือได้)

1.1.7 คำบอกเวลาโดยการสังเกตลม และกระแสลม

ลมว่าว (ประมาณเดือนตุลาคม-มกราคม)

ลมเชิง (ช่วงเวลาที่ลมพัดออกจากฝั่งสู่ทะเล หมายถึงลมตะวันตก ประมาณช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม)

ลมหนาว (ประมาณเดือนตุลาคม-มีนาคม)

หน้าลมออกา (ช่วงเวลาที่ลมตะวันตกเฉียงเหนือ พัดไปทิศตะวันตกเฉียงใต้ ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม เป็นช่วงที่ลมแรง ชาวเรือไม่ค่อยออกเรือ แต่จะได้ปลาทูและปลาดุกทะเลมากขึ้น)

หน้าลมตะเภา (ประมาณเดือนมีนาคม-เมษายน ลมตะเภาหมายถึงลมมรสุมตะวันออกเฉียงใต้ เป็นช่วงเวลาที่ปลาหายากเพราะกระแสน้ำร้อน)

1.2 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของคน

ชาวไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมหรือกิจวัตรประจำวันของคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ทั้งกิจวัตรประจำวันของพระภิกษุสงฆ์และฆราวาส ดังตัวอย่างต่อไปนี้

พระตีกลอง (เวลาประมาณ 05.00 น.)

เพล (เวลาที่พระฉันกลางวัน ประมาณ 11.00 น. ถึงเที่ยง)

ข้าวเช้า (เวลารับประทานอาหารเช้า ประมาณ 07.00–09.00 น.)

1.3 คำบอกจุดของเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์

ในการบอกเวลาของชาวไทยถิ่นกลางมีการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์มาช่วยบอกเวลา โดยแสดงออกมาผ่านคำบอกเวลาต่างๆ พฤติกรรมของสัตว์ที่มีบทบาทในการบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีหลากหลาย เช่น ไก่ จิ้งจก ควาย สุนัข นก จักจั่น แมงเม่า มด กบ ปลา กุ้ง และหมึกกล้วย แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์และลักษณะสังคมเกษตรกรรมของชาวไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจน คำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของไก่ปรากฏใช้มากกว่าสัตว์อื่นๆ ทั้งนี้เนื่องจากไก่เป็นสัตว์ที่เลี้ยงกันอยู่ทั่วไปทุกบ้าน ดังตัวอย่าง

ไก่	(ยาม) ไก่ขัน (เวลาประมาณ 04.00 น.)
	ไก่ขันกระชั้น (เวลาประมาณ 04.00–05.00 น.)
	ไก่อลงจากรัง/ที่นอน (เวลาประมาณ 05.00–06.00 น.)
นก	นกร้อง (เวลาไก่ล้เข้า ประมาณ 04.00–05.00 น.)
	กาเหว่าร้อง (เวลาประมาณ 05.00 น.)
	การ้อง (เวลาเข้ามิด ประมาณ 06.00 น.)
	นกกาน้ำบินกลับรัง (เวลาเย็น)
จักจั่น	หน้าเหยี่ยวอพยพ (เวลาประมาณเดือนกันยายนถึงพฤศจิกายน)
	จักจั่นร้อง (เวลาตีกถึงไก่ล้เข้า โดยทั่วไปคือประมาณ 03.00–05.00 น.)

- ปลา** หน้าปลาปิด (ช่วงเวลาตั้งแต่ 15 กุมภาพันธ์เป็นต้นไปเป็นช่วงที่ปลาวางไข่ ห้ามชาวประมงหาปลา หาปลาได้เฉพาะบริเวณน้ำตื้นเท่านั้น)
หน้าปลาเปิด (ช่วงเวลาตั้งแต่ 15 พฤษภาคมเป็นต้นไปจนถึงช่วงปลาปิด)
หน้าปลาทวงไข่ (ประมาณเดือนมิถุนายน-เดือนกรกฎาคม)
หน้าปลาข้างเหลืองรวมตัวกัน (ช่วงเดือนหงาย)

1.4 คำบอกจุดเวลาโดยระบบตัวเลข

คำบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลขในภาษาไทยถิ่นกลางนั้นมี 4 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 ระบบตัวเลข 1-12 และระบบตัวเลข 1-24 ซึ่งเป็นระบบตัวเลขที่หลากหลายกว่าในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ เช่น ในภาษาไทยถิ่นใต้มีเพียงระบบเดียว ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-12 (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2548, น.171) ส่วนในภาษาไทยถิ่นอีสานมีวิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลขเป็น 3 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 และระบบตัวเลข 1-12 (นิโลบล ภูระย้า, 2556) ดังนี้

เวลาหลังเที่ยงคืน-เที่ยงวัน

ตี 1	ตี 2	ตี 3	ตี 4	ตี 5	6 โมง (เช้า)
1 นาฬิกา	2 นาฬิกา	3 นาฬิกา	4 นาฬิกา	5 นาฬิกา	6 นาฬิกา
7 โมง (เช้า)	8 โมง (เช้า)	9 โมง (เช้า)	10 โมง (เช้า)	11 โมง	12 โมง
(1) โมง (เช้า)	2 โมง (เช้า)	3 โมง (เช้า)	4 โมง (เช้า)	5 โมง (เช้า)	เที่ยง
7 นาฬิกา	8 นาฬิกา	9 นาฬิกา	10 นาฬิกา	11 นาฬิกา	12 นาฬิกา

เวลาหลังเที่ยงวัน-เที่ยงคืน

บ่ายโมง	บ่าย 2 โมง	บ่าย 3 โมง	บ่าย 4 โมง	5 โมงเย็น	6 โมงเย็น
13 นาฬิกา	14 นาฬิกา	15 นาฬิกา	16 นาฬิกา	17 นาฬิกา	18 นาฬิกา
1 ทุ่ม	2 ทุ่ม	3 ทุ่ม	4 ทุ่ม	5 ทุ่ม	6 ทุ่ม/เที่ยงคืน
19 นาฬิกา	20 นาฬิกา	21 นาฬิกา	22 นาฬิกา	23 นาฬิกา	24 นาฬิกา

1.4.1 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-5

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-5 พบได้ทั้งช่วงเวลากลางคืนและกลางวัน ในช่วงกลางวัน พบการใช้คำบอกเวลา ตี + ตัวเลข 1-5 หมายถึง เวลา 01.00-05.00 น. เช่น ตี 1 ตี 2 ส่วนในช่วงกลางคืน พบการใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 1-5 + โมง/โมงเช้า เพื่อหมายถึงเวลา 07.00-11.00 น. เช่น 8 โมง (เช้า) 10 โมง (เช้า) เป็นต้น

1.4.2 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6 จะพบได้เฉพาะช่วงเวลากลางเที่ยงวันจนถึงเที่ยงคืน ช่วงเวลากลางเที่ยงวัน พบการใช้คำบอกเวลา บ่าย + ตัวเลข + (โมง) เพื่อหมายถึงเวลาดังแต่ 13.00-16.00 น. เช่น บ่าย 2 โมง (14.00 น.) และเวลา 17.00-18.00 น. ไม่นิยมใช้คำว่า บ่าย แล้ว หากแต่จะเปลี่ยนไปใช้ ตัวเลข + โมง/โมงเย็น แทน ได้แก่ 5 โมงเย็น (17.00 น.) และ 6 โมงเย็น (18.00 น.) ส่วนคำบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-6 ในช่วงเวลากลางคืน พบใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 1-6 + หุ้ม เพื่อหมายถึงเวลาดังแต่ 19.00-24.00 น. เช่น 3 หุ้ม (21.00 น.) ส่วนเวลา 24.00 น. ส่วนใหญ่นิยมใช้คำว่า “เที่ยงคืน” มากกว่าคำว่า “6 หุ้ม”

1.4.3 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-12

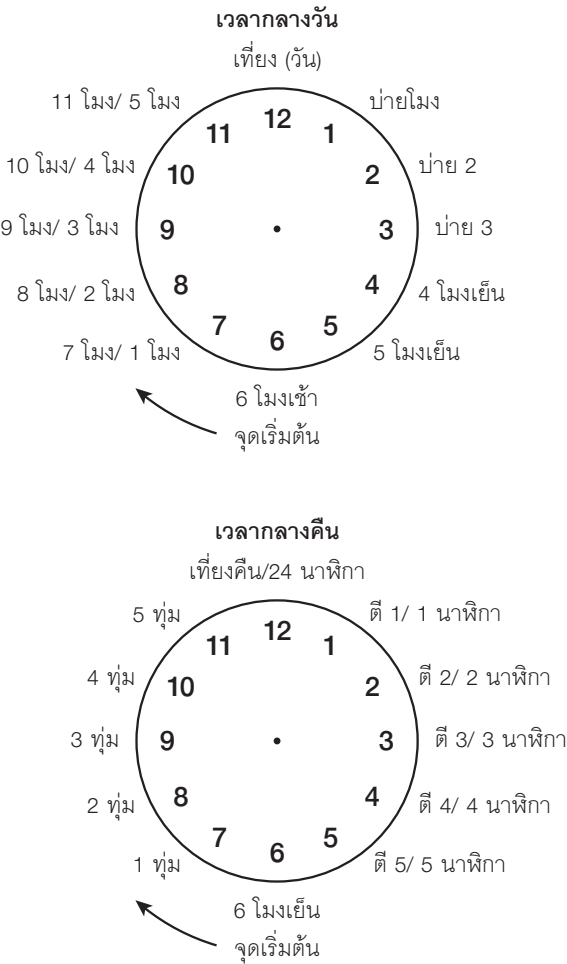
การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-12 ปรากฏในช่วงเวลากลางเที่ยงคืนจนถึงเที่ยงวัน เป็นวิธีการที่ใช้ระบบตัวเลข 1-5 เข้ามาผสมด้วย กล่าวคือ จะใช้คำบอกเวลา ตี + ตัวเลข 1-5 เพื่อหมายถึงเวลา 01.00-05.00 น. เช่น ตี 4 ส่วนเวลา 06.00-12.00 น. จะใช้คำบอกเวลา ตัวเลข 6-12 + โมง / โมงเช้า เช่น 8 โมงเช้า 10 โมง ส่วนเวลา 12.00 น. นิยมใช้คำว่า เที่ยง หรือ เที่ยงวัน มากกว่าคำว่า “12 โมง”

1.4.4 วิธีการบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-24

การบอกจุดของเวลาโดยใช้ระบบตัวเลข 1-24 ที่พบในภาษาไทยถิ่นกลาง เป็นระบบที่พบในภาษามาตรฐานและเป็นทางการ ชาวบ้านในท้องถิ่นไม่ได้ใช้ระบบ

นี่เป็นการพูดคุยสนทนาทั่วไปในชีวิตประจำวัน ตัวเลข 1-24 แทนชั่วโมงทั้ง 24 ชั่วโมง ใน 1 วัน เริ่มตั้งแต่หลังเที่ยงคืนเป็นชั่วโมงที่ 1 คือ 1 นาฬิกา 2 นาฬิกา เรื่อยมาจนครบ 24 ชั่วโมง คือเวลา 24 นาฬิกาหรือเวลาเที่ยงคืนนั่นเอง

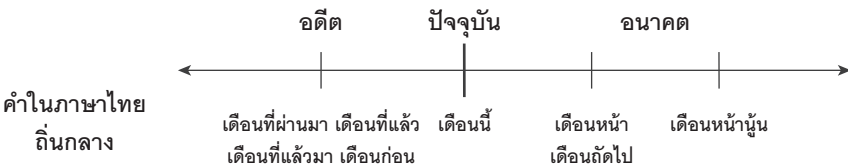
ภาพที่ 1 การแบ่งเวลาภาษาใน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลาง

คำบอกเดือน

จุดเวลาของเดือนในอดีต ได้แก่ เดือนที่ผ่านมา เดือนที่แล้ว เดือนก่อน (เดือนก่อนเดือนปัจจุบัน 1 เดือน) ส่วนคำว่า “เดือนที่แล้วมา” เป็นการบอกเวลาที่หมายถึงเดือนที่มาก่อนเดือนที่แล้ว แต่ไม่ได้ระบุเวลาแน่นอน) ส่วนจุดเวลาของเดือนในปัจจุบันใช้คำว่า เดือนนี้ และจุดเวลาของเดือนในอนาคตได้แก่ เดือนหน้า เดือนถัดไป (เดือนที่ถัดจากเดือนปัจจุบัน 1 เดือน) เดือนหน้านั้น (เดือนที่ถัดจากเดือนปัจจุบันมากกว่า 2 เดือนขึ้นไป

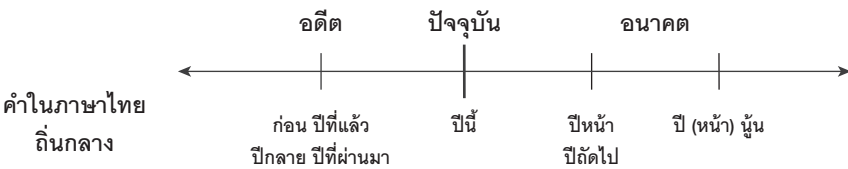
แผนภูมิที่ 2 จุดต่างๆ ของเดือน ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

คำบอกปี

ส่วนคำบอกจุดเวลาของปีในอดีตได้แก่ ปีก่อน ปีที่แล้ว ปีกลาย (ปีก่อนปีปัจจุบัน 1 ปี) ปีที่ผ่านมา (ปีก่อนปีปัจจุบัน 1 ปีหรือมากกว่านั้นไม่ได้เจาะจง) คำบอกจุดเวลาของปีในปัจจุบันได้แก่ ปีนี้ และคำบอกจุดเวลาของปีในอนาคตได้แก่ ปีหน้า (ปีถัดจากปีปัจจุบัน 1 ปี)

แผนภูมิที่ 3 แสดงจุดต่างๆ ของปี ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

2.2 คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย

คำบอกวัน เดือน ปี ในภาษาไทยถิ่นกลางที่สะท้อนแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย มีดังนี้

เช้า/หัววัน	กลางวัน	เย็น/ท้ายวัน
ต้นเดือน	กลางเดือน	ปลายเดือน
ต้นปี	กลางปี	ปลายปี/ ท้ายปี

2.3 คำบอกวัน เดือน ปี ตามระบบปฏิทิน

2.3.1 คำบอกวัน

คำบอกวันตามระบบปฏิทินในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ การบอกวันในรอบสัปดาห์ และคำบอกวันในรอบเดือน คำบอกวันในรอบสัปดาห์ ได้แก่ วันอาทิตย์ วันจันทร์ วันอังคาร วันพุธ วันพฤหัสบดี วันศุกร์ วันเสาร์ วันอาทิตย์ ส่วนการบอกวันในรอบเดือนมี 2 ประเภทย่อยคือ การบอกวันตามระบบสุริยคติและการบอกวันตามระบบจันทรคติ

การบอกวันตามระบบสุริยคติแบ่งเดือนออกเป็น 30 หรือ 31 วัน เช่น วันที่ 1 วันที่ 2 เป็นต้นส่วนการบอกวันตามระบบจันทรคติแบ่งเดือนออกเป็น ข้างขึ้นและข้างแรมเช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ดังนี้

ข้างขึ้น	ขึ้นค่ำหนึ่ง	ขึ้น 2 ค่ำ	ขึ้น 3 ค่ำ	ขึ้น 4 ค่ำ	ขึ้น 5 ค่ำ
	ขึ้น 6 ค่ำ	ขึ้น 7 ค่ำ	ขึ้น 8 ค่ำ	ขึ้น 9 ค่ำ	ขึ้น 10 ค่ำ
	ขึ้น 11 ค่ำ	ขึ้น 12 ค่ำ	ขึ้น 13 ค่ำ	ขึ้น 14 ค่ำ	ขึ้น 15 ค่ำ
ข้างแรม	แรมค่ำหนึ่ง	แรม 2 ค่ำ	แรม 3 ค่ำ	แรม 4 ค่ำ	แรม 5 ค่ำ
	แรม 6 ค่ำ	แรม 7 ค่ำ	แรม 8 ค่ำ	แรม 9 ค่ำ	แรม 10 ค่ำ
	แรม 11 ค่ำ	แรม 12 ค่ำ	แรม 13 ค่ำ	แรม 14 ค่ำ	แรม 15 ค่ำ

2.3.2 คำบอกเดือน

คำบอกเดือนในภาษาไทยถิ่นกลางมี 2 ระบบเช่นเดียวกับคำบอกวัน คือ มีทั้งคำบอกเดือนตามระบบสุริยคติและคำบอกเดือนตามระบบจันทรคติ คำบอกเดือนตามระบบสุริยคติในภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งเดือนออกเป็น 12 เดือนตามปฏิทินสากล ได้แก่

เดือนมกราคม	เดือนกุมภาพันธ์	เดือนมีนาคม	เดือนเมษายน
เดือนพฤษภาคม	เดือนมิถุนายน	เดือนกรกฎาคม	เดือนสิงหาคม
เดือนกันยายน	เดือนตุลาคม	เดือนพฤศจิกายน	เดือนธันวาคม

ส่วนคำบอกเดือนตามระบบจันทรคติของภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งออกเป็น 12 เดือนเช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ดังนี้

เดือนอ้าย (เดือนธันวาคม)	เดือนยี่ (เดือนมกราคม)
เดือนสาม (เดือนกุมภาพันธ์)	เดือนสี่ (เดือนมีนาคม)
เดือนห้า (เดือนเมษายน)	เดือนหก (เดือนพฤษภาคม)
เดือนเจ็ด (เดือนมิถุนายน)	เดือนแปด (เดือนกรกฎาคม)
เดือนเก้า (เดือนสิงหาคม)	เดือนสิบ (เดือนกันยายน)
เดือนสิบเอ็ด (เดือนตุลาคม)	เดือนสิบสอง (เดือนพฤศจิกายน)

2.3.3 คำบอกปี

คำบอกปีในภาษาไทยถิ่นกลางมี 2 ประเภท ได้แก่ คำบอกปีตามรอบนักษัตรและคำบอกปีตามศักราช คำบอกปีที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชาวไทยถิ่นกลางได้อย่างชัดเจนคือคำบอกปีตามรอบนักษัตรซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมและยังใช้อยู่ในกลุ่มคนวัยผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ส่วนคนรุ่นใหม่จะนิยมใช้การบอกปีตามศักราชมากกว่า การบอกปีตามรอบนักษัตรถือว่า 12 ปีนับเป็น 1 รอบ แต่ละปีจะแทนด้วยชื่อสัตว์รวม 12 ชื่อ ดังนี้

ปีชวด	ใช้ว่า ปีหนู	ปีฉลู	ใช้ว่า ปีวัว
ปีขาล	ใช้ว่า ปีเสือ	ปีเถาะ	ใช้ว่า ปีกระต่าย
ปีมะโรง	ใช้ว่า ปีงูใหญ่	ปีมะเส็ง	ใช้ว่า ปีงูเล็ก
ปีมะเมีย	ใช้ว่า ปีม้า	ปีมะแม	ใช้ว่า ปีแพะ
ปีวอก	ใช้ว่า ปีลิง	ปีระกา	ใช้ว่า ปีไก่
ปีจอ	ใช้ว่า ปีหมา	ปีกุน	ใช้ว่า ปีหมู

การบอกปีตามศักราชนิยมใช้ในหมู่คนรุ่นใหม่เกือบทั้งหมด ส่วนผู้ใหญ่และผู้สูงอายุนิยมบอกปีตามปีนักษัตรมากกว่า การบอกปีตามศักราชในภาษาไทยถิ่นกลางที่พบในงานวิจัยนี้มี 2 ประเภท คือ ปีพุทธศักราช และปีคริสต์ศักราช มีลักษณะคือ ปี + (พ.ศ./ค.ศ.) + ตัวเลข เช่น ปี 2560 ปี 2561 ปี 2018 เป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้วิจัยสังเกตเห็นว่า การบอกปีตามปีคริสต์ศักราชไม่ปรากฏในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะภาษาไทยถิ่นกลางได้รับอิทธิพลภาษาและวัฒนธรรมต่างประเทศมากกว่าภาษาไทยถิ่นอื่น

3. การบอกระยะเวลาในภาษาไทยถิ่นกลาง

ระยะของเวลา (period of time) หมายถึง ช่วงเวลาสั้นยาวของเวลา ในกระแสเวลาหรือจำนวนของเวลาสามารถแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ตามความสั้นยาวของเวลา ดังนี้

3.1 การบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ

ในภาษาไทยถิ่นกลางมีวิธีการบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ โดยการใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลา และการใช้จำนวนต่างๆ ดังนี้

3.1.1 การใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ

หน่วยสร้าง (construction) หมายถึง หน่วยทางไวยากรณ์ในระดับคำ วลี อนุพยางค์ หรือประโยค หน่วยสร้างแต่ละหน่วยมีส่วนประกอบต่างๆ กันได้ การใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาที่สั้นมากๆ ในภาษาไทยถิ่นกลางมีดังนี้

- ก. คำบอกเวลาคำเดียว เช่น แป็บ เดียว ทันที ทันใด ประเดี๋ยว เร็ว ไร กะทันหัน กระชั้น
- ข. คำบอกเวลา + คำจำนวนนับ เช่น แป็บหนึ่ง แป็บเดียว ครู่หนึ่ง เดี่ยวเดียว คราวหนึ่ง
- ค. คำนำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น สักประเดี๋ยว สักครู่
- ง. คำวิเศษณ์ + คำบอกจำนวนนับ เช่น จู่เดียว
- จ. คำปฏิเสธ + คำบอกเวลา เช่น ไม่ช้า ไม่นาน

3.1.2 การใช้สำนวนบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2544, น. 1887) สำนวนบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ ในภาษาไทยถิ่นกลางมีตัวอย่างดังนี้

หม้อข้าวยังไม่ทันดำ	ก้นหม้อยังไม่ทันดำ	หม้อข้าวยังไม่ทันเดือด
ชั่วพริบตาเดียว	ชั่วลัดนิ้วมือเดียว	ตูดยังไม่ทันร้อน
ตดยังไม่ทันหายเหม็น	พูดยังไม่ทันจบ	

3.2 การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน

การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลางแสดงได้ 1 วิธี คือ การใช้หน่วยสร้างต่าง ๆ จากข้อมูลที่ศึกษาไม่พบสำนวนที่ใช้บอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน ดังนี้

- ก. คำบอกเวลา + คำบอกเวลา เช่น ยามเช้า ยามค่ำ ยามดึก
- ข. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น ครึ่งวัน ค่อนคืน
- ค. คำนำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น ทั้งวัน
- ง. คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น ข้ามวัน ข้ามคืน
- จ. คำบุพบท + คำบอกเวลา เช่น ตลอดวัน ตลอดคืน

ฉ. คำบอกเวลา + คำเชื่อม + คำบอกเวลา เช่น เข้าจรวดเย็น
วันยังค่ำ

3.3 การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมง

การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมงคนไทยในภาษาไทยถิ่นกลางมีเพียง

1 วิธี คือ การแสดงโดยใช้หน่วยสร้างบอกระยะเวลาต่างๆ ดังนี้

- ก. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น ร้อยปี หลายวัน
หลายเดือน 10 ปี
- ข. คำหน้าจำนวน + คำบอกเวลา เช่น ครึ่งปี ครึ่งเดือน
ทั้งปี ทั้งชาติ กวาทศวรรษ
- ค. คำบอกเวลา + คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น
ช่วง 2-3 ปี
- ง. คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา + คำหลังจำนวน เช่น 5 ปีกว่า
- จ. คำหน้าจำนวน + คำจำนวนนับ + คำบอกเวลา เช่น
ร่วม 30 ปี สัก 2-3 วัน สัก 5 ปี
- ฉ. คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น เป็นเดือน เป็นปี เป็นชาติ
กินเวลาเป็นปีๆ
- ช. คำบอกเวลา + คำกริยา + คำบอกเวลา เช่น นานนับปี
- ซ. คำบอกเวลา + คำนาม เช่น ชั่วโมง
- ฌ. คำบุพบท + คำบอกเวลา/คำนาม เช่น ตลอดบ่าย ตลอดวัน
ตลอดเดือน ตลอดปี ตลอดศก
- ญ. แล้ว.....เล่า + คำบอกเวลา เช่น วันแล้ววันเล่า เดือนแล้ว
เดือนเล่า ปีแล้วปีเล่า

3.4 การบอกระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ เกินชั่วอายุคน

การบอกระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ เกินชั่วอายุคนในภาษาไทยถิ่นกลาง มีวิธีเดียวคือ การใช้จำนวนต่างๆ ที่มีความหมายแสดงระยะเวลาที่ยาวนานมากๆ ทั้งระยะเวลายาวนานที่ย้อนไปในอดีต และระยะเวลายาวนานต่อไปในอนาคต จำนวนที่ใช้บอกเวลาเหล่านี้ส่วนใหญ่จะระบุเวลาที่แน่นอนไม่ได้ หรือบางครั้งก็เป็นการเปรียบเทียบที่ไม่สามารถเป็นจริงได้ แต่ก็ทำให้เห็นระยะเวลาที่ยาวนาน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จำนวนเหล่านี้แสดงให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ สภาพสังคมวัฒนธรรม เหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งความคิดความเชื่อของคนที่พูดภาษาไทยถิ่นกลางด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.4.1 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลาโดยตรง เช่น

ชัวนาตาปี	ตลอดปีตลอดชาติ	ชัวกับชัวกัลปี
นานชัวกัลปี	สมัยดึกดำบรรพ์	ข้ามภพข้ามชาติ
ตราบนินันดร	มนนานกาล	ตลอดกาล ปีมะโว

3.4.2 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ เช่น

ยุคไดโนเสาร์	ตราบลันดินฟ้า	ชั่วฟ้าดินสลาย
ตราบลันดินดับ	ตราบดวงอาทิตย์สิ้นแสง	

3.4.3 จำนวนที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวัน และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เช่น

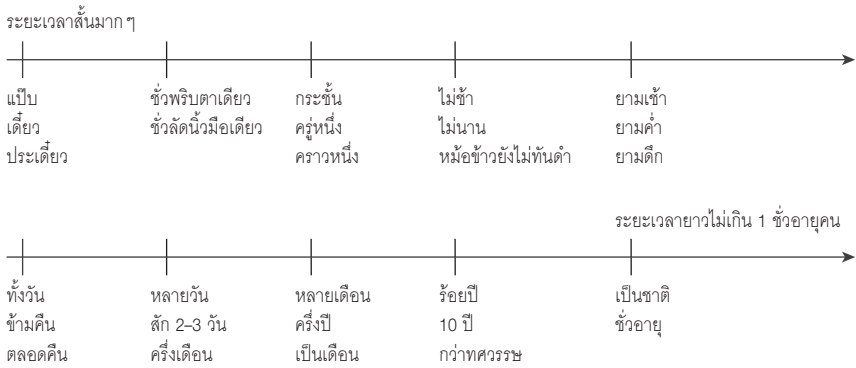
สมัยตะเกียงกระป๋องใช้น้ำมันมะพร้าว	สมัยตะเกียงจ้าวพายุ
สมัยสตางค์	

3.4.4 ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับคนและอายุของคน เช่น

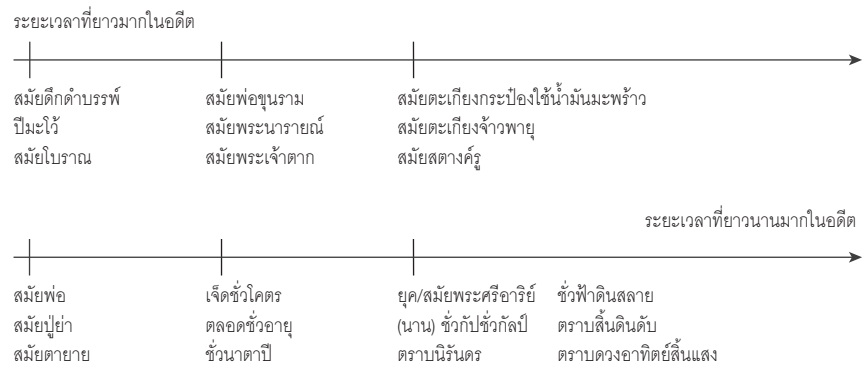
สมัยตายาย	สมัยปู่ตายาย	สมัยปู่ตาทวด
สมัยจอมพลป.	สมัยพระเจ้าตาก	สมัยพระนารายณ์
สมัยพ่อขุนราม	สมัยพุทธกาล	ยุคพระศรีอารีย์
สมัยพระเจ้าเหา	สมัยพระเจ้า (เหา)	นุ่งกางเกงหูด
สมัยพระเจ้าสร้างโลก	เจ็ดชั่วโคตร	ตลอดชั่วอายุ

ส่วนเหล่านี้ทั้งส่วนที่เป็นคำบอกเวลาโดยตรง ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับธรรมชาติ ส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวในชีวิตประจำวัน และส่วนที่มีความหมายเกี่ยวกับคนและอายุของคน แสดงความหมายของระยะเวลาที่ยาวนานมาก ทั้งระยะเวลาในอดีตและระยะเวลาที่ยาวนานมากในอนาคต ส่วนเหล่านี้ยังสะท้อนความคิดความเชื่อของคนในท้องถิ่นภาคกลางของไทยทั้งในเรื่องพุทธศาสนา การเวียนว่ายตายเกิด และความรู้ทางประวัติศาสตร์เป็นต้น

แผนภูมิที่ 4 ความสั้นยาวของเวลา ตั้งแต่ระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ ถึงระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วอายุคน

แผนภูมิที่ 5 แสดงการบอกเวลาที่ยาวมาก ๆ เกินชั่วอายุคน

4. วัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากคำบอกเวลา

4.1 เวลาเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและอาชีพ

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนมากสะท้อนให้เห็นการดำเนินชีวิตและอาชีพของผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี โดยภาพรวมวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม เช่น การทำนา ทำไร่ การทำประมงน้ำจืดเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ชัดเจนที่สุด และยังสะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการทำประมงน้ำเค็มโดยเฉพาะจังหวัดที่มี อาณาเขตติดชายทะเลด้วย นอกจากนี้คำบอกเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนภาพสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา ดังจะเห็นได้จากคำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพระพุทธศาสนา และวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ อย่างไรก็ตามข้อมูลที่พบในงานวิจัยนี้ยังแสดงให้เห็นว่าแม้ว่าชาวไทยภาคกลางจะยึดมั่นในพระพุทธศาสนา แต่ในขณะเดียวกันก็ยังมีเชื่อเรื่องผีและสิ่งลี้ลับเหนือธรรมชาติด้วยเช่นกัน

4.1.1 คำบอกเวลาที่สะท้อนอาชีพและวิถีชีวิต

คำบอกเวลาเหล่านี้ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นอาชีพเกษตรกร เช่น การทำนา ทำนาปีและนาปรัง การทำไร่ข้าวโพด ไร่สับปะรด ไร่อ้อย การทำสวนผลไม้ต่างๆ การทำน้ำตาลโตนด และการทำประมง ดังตัวอย่าง

ฤดูทำนาปี (ช่วงเดือนเมษายนถึงกุมภาพันธ์ของปีถัดไป)

หน้าอ้อยสุก (ช่วงที่อ้อยเติบโตเต็มที่ ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม)

หน้าโรงงานเปิดหีบ (ประมาณเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคม ช่วงนี้อ้อยจะเติบโตเต็มที่ สามารถเก็บเกี่ยวได้)

ช่วงออกทะเล (เวลาเย็นเป็นเวลาที่เราทำประมงพื้นบ้านจะออกไปจับปลาในทะเล หากเป็นเรือใหญ่จะออกเร็วขึ้นเป็นเวลาประมาณ 15.00 น.)

4.1.2 คำบอกเวลาที่สะท้อนการดำเนินชีวิตของพระสงฆ์

คำบอกเวลาเหล่านี้สะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตและกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ ดังตัวอย่าง

วันพระ (วันขึ้น 8 ค่ำ วันขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ วันแรม 15 ค่ำ ของแต่ละเดือน)

วันปลงผม (วันขึ้น 14 ค่ำ และวันแรม 14 ค่ำ เป็นวันที่พระภิกษุสามเณรปลงผมหรือโกนผม)

วันศีลใหญ่ (วันขึ้น 8 ค่ำ ขึ้น 15 ค่ำ วันแรม 8 ค่ำ วันแรม 15 ค่ำ ของเดือนเต็ม หรือวันแรม 14 ของเดือนขาด)

4.2 เวลาสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของชาวไทยถิ่นกลาง

4.2.1 คำบอกเวลาที่สะท้อนวัฒนธรรมทางพุทธศาสนา มีดังนี้

วันแรกนาขวัญ (ช่วงเดือน 6 ของทุกปี ก่อนที่จะมีการเริ่มลงมือทำนาในแต่ละปี)

วันสงกรานต์ใหญ่ (วันที่ 13 เมษายน)

วันสงกรานต์พระ (วันที่ 15 เมษายน)

ตักบาตรเทโว (ประเพณีตักบาตรที่ทำในวันออกพรรษา)

4.2.2 คำบอกเวลาที่สะท้อนความเชื่อเรื่องผีและสิ่งเหนือธรรมชาติ

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนมากสามารถสะท้อนความเชื่อเรื่องผี และสิ่งเหนือธรรมชาติของคนในชุมชนได้ ดังตัวอย่างต่อไป

พระเรียกผีกลับวัด (เวลาหัวค่ำ)

ไก่ขันจะมีเด็กมาเกิด (เวลาประมาณเที่ยงคืน)

นกแผลร้อง (เชื่อว่าระยะเวลากลับๆ นั้นจะมีคนเจ็บป่วย)

วันกวาดยาเด็ก (ตรงกับวันโกน ขึ้น 14 ค่ำ)

4.2.3 คำบอกเวลาที่สะท้อนประเพณี การแสดง และกีฬาพื้นบ้าน

คำบอกเวลาที่สะท้อนการแสดงและกีฬาพื้นบ้านในภาษาไทยถิ่นกลางที่พบมากได้แก่ คำบอกเวลาที่เกี่ยวกับการเล่นว่าว การแข่งเรือ ดังตัวอย่าง

หน้าลมว่าว (ช่วงเดือนอ้าย ประมาณเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์)

หน้าแข่งเรือยาว/ฤดูแข่งเรือยาว (ช่วงเดือน 10-เดือน 12 ซึ่งเป็นช่วงที่มีน้ำมาก)

ช่วงหน้า ประเพณีโยนบัว (ช่วงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 หลังออกพรรษา)

5. โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากคำบอกเวลา

5.1 เวลาที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์

โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านคำบอกเวลาทั้งที่เป็นคำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกเวลา วัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลาที่ได้กล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ชาวไทยถิ่นกลางมีวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม มีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวทางธรรมชาติ เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ดินฟ้าอากาศ ก้อนเมฆ กระแสน้ำและการเคลื่อนที่ของน้ำ รวมทั้งสัตว์ต่างๆ ด้วย

คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับดวงอาทิตย์มีปรากฏใช้ในภาษาไทยถิ่นกลางเป็นจำนวนมาก แสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าดวงอาทิตย์เป็นสิ่งที่สำคัญมากในชีวิตประจำวัน มีบทบาทตั้งแต่เริ่มต้นวันใหม่จนหมดวัน ชาวไทยถิ่นกลางสังเกตการเคลื่อนที่ขึ้นลงของดวงอาทิตย์ ลักษณะของแสงสว่าง รวมทั้งอุณหภูมิจากดวงอาทิตย์มาช่วยบอกเวลาในช่วงต่างๆ ของวันในแบบที่ไม่เฉพาะเจาะจงได้

ชาวไทยถิ่นกลางยังบอกเวลาโดยการสังเกตการขึ้นลงของดวงจันทร์ ลักษณะของดวงจันทร์ และแสงสว่างของดวงจันทร์ด้วย ส่วนคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางที่เกิดจากการสังเกตดวงดาวนั้นมีเป็นจำนวนมากทั้งในแง่ของจำนวนดวงดาวที่ใช้สังเกตและจำนวนคำบอกเวลาที่ใช้ แสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลางมีความรู้เรื่องดาราศาสตร์เป็นอย่างดีและมีความสนใจธรรมชาติรอบตัว คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจำนวนหนึ่งเกิดจากการสังเกตลักษณะท้องฟ้า ก้อนเมฆ และกระแสน้ำทำให้รู้จุดของเวลาใน 1 วัน รู้เวลาที่เกิดพายุใหญ่ การรู้จักสังเกตลมชนิดต่างๆ ในรอบปีมีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพเกษตรกรรมและการประมงเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนี้ คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของคนและสัตว์ต่างๆ ยังแสดงให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าพฤติกรรมหรือกิจวัตรเหล่านี้มีความสำคัญและสัมพันธ์กับเวลาเช่นเดียวกัน คำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับกิจวัตรของพระสงฆ์ก็แสดงให้เห็นถึงโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าผูกพันกับพระสงฆ์

และพุทธศาสนาและอย่างแน่นแฟ้น รวมทั้งยังแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมาก ส่วนการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ เช่น ไก่ วัว ควาย สุนัข นกกาน้ำ นกกวก นกเหยี่ยว กา กาเหว่า นกฮูก จักจั่น แมงเม่า มด กบ ปลาช่อน ปลาทู ปลาข้างเหลือง กุ้งฝอย หมึกกล้วย รวมทั้งสัตว์อื่นๆ แสดงให้เห็นสัตว์พื้นถิ่นภาคกลางและความผูกพันของคนกับสัตว์อย่างใกล้ชิด จนสามารถสังเกตเห็นพฤติกรรมที่สัตว์เหล่านั้นทำประจำและนำมาสังเกตใช้เป็นคำบอกเวลาได้

5.2 เวลาที่มีลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต

คำบอกเวลา เช่น เมื่อวาน วันนี้ พรุ่งนี้ แสดงความหมายบอกเวลาในอดีต ปัจจุบัน และเวลาในอนาคต สะท้อนให้เห็นมุมมองทางด้านเวลาของชาวไทย ถิ่นกลางว่ามีการมองเวลาเป็นเส้น หรือเป็นกระแส มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด เช่นเดียวกับในภาษาไทยถิ่นอื่นๆ

5.3 เวลาใน 1 วันสามารถแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้

ระบบการแบ่งเวลาใน 1 วันในภาษาไทยถิ่นกลางมีลักษณะค่อนข้างละเอียด กล่าวคือ มีการแยกคำบอกเวลากลางวันและคำบอกเวลากลางคืนออกจากกันอย่างชัดเจนเป็น 2 ส่วน คือกลางวัน 1 ส่วน และกลางคืน 1 ส่วน แต่ละส่วนมี 12 ซีกย่อย ในแต่ละส่วนของกลางวันและกลางคืนนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 4 ซีกใหญ่ แต่ละซีกแบ่งออกเป็น 6 ซีกเล็ก ทำให้คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีจำนวนถึง 4 ระบบ ได้แก่ ระบบตัวเลข 1-5 ระบบตัวเลข 1-6 ระบบตัวเลข 1-12 และระบบตัวเลข 1-24 การที่คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางมีระบบการบอกเวลาที่ค่อนข้างละเอียดสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางว่าเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับเวลาเป็นอย่างมาก เวลาเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันและการประกอบอาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพสังคมและเศรษฐกิจของถิ่นกลางที่ซับซ้อนกว่า มีการแข่งขันมากกว่าท้องถิ่นอื่นๆ เช่น ถิ่นใต้ ซึ่งมีระบบการบอกเวลาเพียงระบบเดียวคือ ระบบ 1-12 ทำให้ไม่มีการระบุจุดของเวลละเอียดมากนัก (มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์, 2548, น. 192)

5.4 เวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง

คำบอกเวลาตามระบบปฏิทินของชาวไทยถิ่นกลางสะท้อนโลกทัศน์ที่มีต่อเวลาว่าเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปตลอดโดยไม่หยุดนิ่ง กล่าวคือ ในแต่ละวัน เวลาจะหมุนไปตั้งแต่เช้า สาย เทียง บ่าย เย็น ค่ำ ดึก จากวันอาทิตย์ถึงวันเสาร์ ในแต่ละเดือนจะเริ่มจากวันที่ 1 ของเดือน ถึงวันที่ 30 หรือ 31 จากปฏิทินจันทรคติเริ่มจากขึ้น 1 ค่ำ ถึงขึ้น 15 ค่ำ แล้วเป็นแรม 1 ค่ำ แต่ละปีก็จะเริ่มด้วยเดือนอ้ายหรือเดือนมกราคม หมุนเวียนไปจนถึงเดือนธันวาคมแล้วกลับมาเป็นเดือนมกราคมอีก และแต่ละปีนักษัตริ์จะก็หมุนเวียนจากปีชวดหรือปีหนูเป็นปีแรกไปจนถึงปีที่ 12 คือปีกุนหรือปีหมูซึ่งถือว่าครบ 1 รอบนักษัตริ์ จากนั้นก็หมุนเวียนเช่นนี้ไปเรื่อย ๆ

บทสรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสอดคล้องกับสมมติฐานของงานวิจัยที่ว่าภาษาไทยถิ่นกลางมีคำบอกเวลาที่หลากหลายและสามารถสะท้อนวัฒนธรรมรวมทั้งโลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางได้ดังนี้

คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ได้แก่ คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วัน คำบอกวัน เดือน ปี และคำบอกระยะเวลา สั้นยาว ประเภทแรก คำบอกจุดของเวลาภายใน 1 วันมีวิธีการบอกโดยอาศัยการสังเกตธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว ทั้งการเคลื่อนที่ ระดับแสงสว่าง และอุณหภูมิของดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว ท้องฟ้า ก้อนเมฆ กระแสน้ำ และพืชพันธุ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีคำบอกเวลาโดยการสังเกตพฤติกรรมของคน โดยเฉพาะการดำเนินกิจวัตรของพระภิกษุสงฆ์ และฆราวาส คำบอกเวลาที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของสัตว์ที่ใกล้ชิดกับมนุษย์หรือสามารถพบเห็นได้ทั่วไปจนผู้คนในท้องถิ่นนั้นเกิดความเคยชิน โดยเฉพาะ ไก่ สุนัข นก ปลา และแมลงต่าง ๆ เป็นต้น รวมทั้งคำบอกจุดของเวลาโดยระบบตัวเลขด้วย

ส่วนประเภทที่สอง คือคำบอกวัน เดือน ปีในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถแบ่งออกเป็นระบบย่อย 3 ระบบได้แก่ คำบอกวัน เดือน ปี ตามแนวคิดอดีต ปัจจุบัน และอนาคต คำบอกวัน เดือน ปีตามแนวคิดจุดเริ่มต้นและจุดปลาย

และ ค่ำบอวัน เดือน ปี ตามระบบปฏิทิน ส่วนค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางประเภทที่สาม คือ ค่ำบอกระยะเวลาสั้นและระยะเวลายาว ซึ่งสามารถระบุโดยใช้หน่วยสร้าง และจำนวนเพื่อสื่อความหมายแบบเปรียบเทียบ การบอกระยะเวลาสั้นยาวในภาษาไทยถิ่นกลางแบ่งย่อยได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ การบอกระยะเวลาที่สั้นมาก ๆ การบอกระยะเวลาที่สั้นไม่เกิน 1 วัน การบอกระยะเวลาที่ยาวไม่เกิน 1 ชั่วโมง และการบอกระยะเวลาที่ยาวมากหลายชั่วโมง

ค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางสามารถสะท้อนวัฒนธรรมและประเพณีของชาวไทยถิ่นกลางได้เป็นอย่างดีในแง่ที่ว่าเวลาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพ เช่น การดำเนินชีวิตของพระสงฆ์และฆราวาส อาชีพการทำเกษตรกรรม และการประมง ค่ำบอเวลาเหล่านี้ยังสะท้อนวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ของชาวไทยถิ่นกลางอีกด้วย ทั้งประเพณีทางพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีเข้าพรรษา ประเพณีออกพรรษา ประเพณีโยนบัว และประเพณีสงกรานต์ เป็นต้น ส่วนการแสดงและการละเล่นของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนจากค่ำบอเวลา ได้แก่ การเล่นว่าว และการแข่งเรือยาว เป็นต้น

โลกทัศน์ของชาวไทยถิ่นกลางที่สะท้อนผ่านค่ำบอเวลาแสดงให้เห็นว่าชาวไทยถิ่นกลางมีมุมมองต่อเวลาในหลายรูปแบบ กล่าวคือมองว่าเวลามีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ คน และสัตว์ เวลามีสลำดับแบบอดีต ปัจจุบัน อนาคต เวลาใน 1 วันสามารถแบ่งออกเป็นส่วน ๆ ได้ เวลากลางวันและกลางคืนแยกออกจากกันอย่างชัดเจน และเวลาเป็นสิ่งที่หมุนเวียนไปโดยไม่หยุดนิ่ง

การศึกษาเรื่องค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางดังกล่าวข้างต้นทำให้เห็นมุมมองเกี่ยวกับเวลาของชาวไทยถิ่นกลางทั้งมุมมองที่เหมือนและต่างจากชาวไทยถิ่นอื่น ๆ เช่น ชาวไทยถิ่นใต้ และชาวไทยถิ่นอีสาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความแตกต่างของสภาพธรรมชาติแวดล้อมรอบตัว สภาพสังคม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีในด้านต่าง ๆ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่าค่ำบอเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ น่าจะมีลักษณะที่พิเศษแตกต่างจากค่ำบอเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางจังหวัดอื่น ๆ เช่น มีค่ำบอเวลาที่เป็นคำและสำนวนใหม่จำนวนมาก ในขณะที่คำเดิมที่เข้ามาตั้งแต่อดีต

ก็ไม่ใช่ที่นิยมใช้แล้ว โดยเฉพาะคำบอกเวลาที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม ทั้งนี้เนื่องจากสังคมกรุงเทพฯ เป็นสังคมที่มีความเป็นเมืองที่ทันสมัย มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมาก และเป็นสังคมที่มีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนด้านต่างๆ กับกลุ่มคนที่มีเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลายยิ่งกว่าสังคมอื่นๆ ในจังหวัดภาคกลาง ส่งผลให้คำบอกเวลาที่ใช้ น่าจะมีความแตกต่างจากภาษาไทยถิ่นกลางอื่นๆ ดังนั้นหากได้มีการศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกรุงเทพฯ เพิ่มเติมอย่างละเอียดก็必将ทำให้เห็นลักษณะเด่นของคำบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้การศึกษาเรื่องคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นกลางในบทความนี้ ยังอาจเป็นงานที่เก็บรวบรวมคำบอกเวลาที่ใช้สืบทอดกันมาแต่อดีตเพื่อเก็บรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของชาวไทยถิ่นกลาง พบว่าคำบางคำเป็นคำที่รู้จักและใช้กันแต่ในกลุ่มของผู้ใหญ่ กลุ่มคนที่อายุน้อยอาจจะไม่รู้จักคำเหล่านี้แล้ว ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากได้มีการทำวิจัยเพิ่มเติมเพื่อเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่คนรุ่นอายุน้อยใช้ด้วย ก็จะทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการใช้คำบอกเวลา รวมทั้งเห็นมุมมองและโลกทัศน์ของผู้พูดภาษาไทยถิ่นกลางได้ชัดเจนรอบด้านมากขึ้น และยังทำให้เห็นสภาพสังคมไทยภาคกลางที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปได้ดียิ่งขึ้นด้วย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- นworรณ พันธุมธา. (2527). *ไวยากรณ์ไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม. (2515). *คำบอกเวลาในภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- นิโลบล ภูะธัย. 2556. *การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นอีสานในพื้นที่ภาคอีสานตอนบน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- มิ่งมิตร ศรีประสิทธิ์. (ธันวาคม 2548). การศึกษาคำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้. *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย*. 22, 160-195.
- ราตรี แจ่มนิยม. (2558). *การศึกษเปรียบเทียบคำบอกเวลาที่สะท้อนโลกทัศน์ในภาษาไทยกับภาษาพม่า*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ราตรี แจ่มนิยม, วิภาวรรณ อยู่เย็น, และพุทธชาติ ไพบาล. (มกราคม-เมษายน 2559). "คำบอกจุดของเวลาในภาษาพม่า: การศึกษาเชิงวัฒนธรรมและโลกทัศน์." *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*. 36, 161-186.
- วิจิตรน ภาณุพงศ์. (2520). *โครงสร้างภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- หยุ, ชุณย. (2547). *การศึกษเปรียบเทียบวิธีการบอกเวลาในภาษาไทยกรุงเทพฯ และภาษาจ้วงส้างซี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- อรนุช สุวรรณรัตน์. (2534). *คำบอกเวลาในภาษาไทยถิ่นใต้ จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, สงขลา.
- อุปทิศศิลปสาร, พระยา. (2539). *หลักภาษาไทย (อักษรวินิจฉัย วิจิตรวาทกิจ วากยสัมพันธ์ อันหลัก)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

ภาษาอังกฤษ

- Kullavanijaya, Pranee. (2003). A Historical Study of Time Markers in Thai. *Manusya*. 6, 87-106.
- Kvalheim, Dale R. (2000). *Conceptual metaphors of time in Thai and English*. (M.A. Thesis). Faculty of Arts, Chulalongkorn University, Bangkok.